

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПАРАМЕТРІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ: ЕГАЛІТАРНИЙ ЗРІЗ ДЛЯ УКРАЇНИ

©2019 ВДОВІЧЕН А. А., ВДОВІЧЕНА О. Г.

УДК 338.1:338.2:330.341
JEL: F43

Вдовічен А. А., Вдовічена О. Г. Загальні підходи до оцінки параметрів інклюзивного розвитку економіки: егалітарний зріз для України

Мета статті полягає в розробці моделі інклюзивно-орієнтованого зростання економіки з урахуванням основних принципів такого зростання та дослідження місця України в загальному рейтингу країн за рівнем соціально-економічного й інклюзивного розвитку за допомогою окремих індикаторів. Обґрунтовано фундаментальну необхідність переосмислення та зміни існуючих моделей економічного зростання з метою подолання зростаючих соціально-економічних нерівностей в умовах глобальної економічної нестійкості. Визначено сучасну концепцію інклюзивного розвитку як такої, що формує нову основу стійкого зростання сучасних економічних систем, орієнтуючи їх на принципи справедливості та рівності, екологічної безпеки. Запропоновано, у вигляді моделі, пріоритетні складові інклюзивного розвитку. Також досліджено індикатори інклюзивного розвитку для світових економік та України; порівняно рейтинг окремих країн, що розвиваються, за індексом інклюзивного розвитку та визначено місце в цьому рейтингу України. Перспективою подальших досліджень у визначеному напрямку є моніторинг ключових показників ефективності та динаміки основних факторів добробуту в Україні за допомогою інформаційної панелі з метою розробки пріоритетних напрямків подальшого соціально-економічного та інклюзивно-орієнтованого розвитку.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, інклюзивне зростання, індекс інклюзивного розвитку, коефіцієнт Джині.

DOI:

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 19.

Вдовічен Анатолій Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та туризму, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Центральна площа, 7, Чернівці, 58002, Україна)

E-mail: vdovichen_anatolij@ukr.net

Вдовічена Ольга Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри товарознавства, маркетингу та комерційної логістики, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Центральна площа, 7, Чернівці, 58002, Україна) **E-mail:** olgavdovichena@ukr.net

УДК 338.1:338.2:330.341
JEL: F43

UDC 338.1:338.2:330.341
JEL: F43

Вдовічен А. А., Вдовічена О. Г. Общие подходы к оценке параметров инклюзивного развития экономики: эгалитарный срез для Украины

Цель статьи заключается в разработке модели инклюзивно-ориентированного роста экономики с учетом основных принципов такого роста и исследование места Украины в общем рейтинге стран по уровню социально-экономического и инклюзивного развития с помощью отдельных индикаторов. Обоснована фундаментальная необходимость переосмысления и изменения существующих моделей экономического роста с целью преодоления растущих социально-экономических неравенств в условиях глобальной экономической неустойчивости. Определена современная концепция инклюзивного развития как такая, что формирует новую основу устойчивого роста современных экономических систем, ориентируя их на принципы справедливости и равенства, экологической безопасности. Предложены, в виде модели, приоритетные составляющие инклюзивного развития. Также исследованы индикаторы инклюзивного развития для мировых экономик и Украины; проведено сравнение рейтинга отдельных развивающихся стран по индексу инклюзивного развития и определено место в этом рейтинге Украины. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является мониторинг ключевых показателей эффективности и динамики основных факторов благосостояния в Украине с помощью информационной панели с целью разработки приоритетных направлений дальнейшего социально-экономического и инклюзивно-ориентированного развития.

Ключевые слова: инклюзивное развитие, инклюзивный рост, индекс инклюзивного развития, коэффициент Джини.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 19.

Вдовічен Анатолій Анатолієвич – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту та туризму, Черновицький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Центральна площа, 7, Чернівці, 58002, Україна) **E-mail:** vdovichen_anatolij@ukr.net

Вдовічена Ольга Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри товарознавства, маркетингу та комерційної логістики, Черновицький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Центральна площа, 7, Чернівці, 58002, Україна) **E-mail:** olgavdovichena@ukr.net

Vdovichen A. A., Vdovichena O. H. The Common Approaches to Evaluating the Parameters of Inclusive Economic Development: the Egalitarian Sectional View for Ukraine

The article is aimed at developing a model of the inclusive-oriented growth of the economy taking into view the basic principles of such growth and researching the place of Ukraine in the overall ranking of countries according to the level of socio-economic and inclusive development through individual indicators. The article substantiates the fundamental necessity of rethinking the existing models of economic growth in order to overcome the growing socio-economic inequalities in the context of global economic instability. The modern conception of inclusive development is defined as such, which forms a new basis for the sustainable growth of modern economic systems, orienting them towards the principles of justice and equality, ecological safety. The priority components of inclusive development are proposed in the form of a model. The indicators of inclusive development for the world economies and Ukraine are researched as well; the rating of individual developing countries is compared according to the inclusive development index and the place of Ukraine in this rating is determined. Prospect of further researches in this direction is monitoring of the key indicators of efficiency and dynamics of the main factors of welfare in Ukraine by means of the information panel with the purpose of elaboration of priority directions of further socio-economic and inclusive-oriented development.

Keywords: inclusive development, inclusive growth, inclusive development index, Gini coefficient.

Fig.: 3. **Tbl.:** 3. **Bibl.:** 19.

Vdovichen Anatolii A. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Management and Tourism, Chernivtsi Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University (7 Tsentralna Square, Chernivtsi, 58002, Ukraine)

E-mail: vdovichen_anatolij@ukr.net

Vdovichena Olga H. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Merchandising, Marketing and Commercial Logistics, Chernivtsi Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University (7 Tsentralna Square, Chernivtsi, 58002, Ukraine)

E-mail: olgavdovichena@ukr.net

Сучасний світ швидко змінюється під впливом економічних, політичних, соціальних, екологічних та інших чинників і характеризується тісною взаємозалежністю світових економік. Така взаємозалежність зумовлена швидким зростанням можливостей безперешкодного пересування між країнами товарів, послуг, технологій, інформації, капіталу, що сприяє всесвітнім економічним, політичним та культурним інтеграції та виробленню єдиних уніфікованих норм і політик, які однаковою мірою регулюють суспільні відносини як на рівні національних економік, так і на рівні глобальної економічної системи.

В умовах, коли транснаціональні корпорації практично повністю контролюють світовий ринок, здійснюючи відчутний вплив на соціальні, економічні та політичні процеси більше, ніж владно-урядові структури, головним пріоритетом світової економічної політики має стати орієнтація на ефективне протистояння глобальним ризикам і кризам. Відповідно, підхід орієнтований на основні пріоритети людства є особливо актуальним для розвитку не тільки світової економіки, але й економік окремих країн. Забезпечити його можливо лише за умови включення концепцій інклюзивного розвитку в соціальні та економічні програми урядів для формування соціально-адаптованих політик зростання.

Ефективна взаємодія всіх учасників соціально-економічного розвитку повинна орієнтуватися насамперед на моделі та стратегії, які дозволять виробити єдину політику, спрямовану на мінімізацію ризиків та усунення таких загроз, як: нераціональне використання та розподіл ресурсів; збільшення диспропорційності в розподілі доходів; критична зміна клімату та екологічна безпека; неконтрольована трудова міграція; поглиблення урбанізаційних процесів; зростання бідності та соціальне виключення; старіння населення та ін.

Безумовно, питання інклюзивної орієнтації та зростання хвилює науковців та практиків світової наукової спільноти протягом останнього десятиріччя. У країнах Європи концепції інклюзивного розвитку вже включено у стратегічні програми розвитку окремих країн. Відомими науковцями, які досліджували проблеми інклюзивного розвитку та питання соціального залучення, є: Р. Харрод [17], А. Лефтівч [11], Р. Хаусманн [18], З. Беддос [9] та ін. Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон [1; 2] присвячували свої праці актуальним проблемам світової нерівності та процвітання. Т. Еддісон та М. Ніньо-Сарасуа зазначали, що відсутність чіткого та єдиного визначення «інклюзивного зростання» може бути обумовлена тим, що це поняття не має теоретичної основи та значною мірою використовується в розрізі країн [3]. І. Алі та Х. Сон [4] визначили зростання як інклюзивне за умови, що воно збільшує функцію соціальних можливостей.

В Україні за останні п'ять років поняття інклюзії перейшло зі сфери виключно освітніх послуг на но-

вий загальноекономічний і соціально-орієнтований рівень. На сьогодні науковці та практики, такі як: Л. Федулова [16], А. Базилук та О. Жулин [5], Т. Затонацька [8], О. Прогнімак [15], схиляються до думки, що саме інклюзивна орієнтація здатна забезпечити стійкий та збалансований розвиток економіки, уникаючи збільшення диспропорційного розриву між її секторами. Варто також відмітити, що ми у своїх роботах досліджували інклюзію як механізм регулювання диспропорційності як національних економік і окремих регіонів України [6].

Незважаючи на те, що інтерес науковців до питань інклюзивного розвитку з кожним роком зростає, досі немає єдиного підходу до визначення критеріїв ефективності такого розвитку, отже, питання визначення складових елементів інклюзивного зростання та визначення ефективності такого зростання все ще залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

Метою статті є розробка моделі інклюзивно-орієнтованого зростання економіки з урахуванням основних принципів такого зростання та дослідження місця України в загальному рейтингу країн за рівнем соціально-економічного й інклюзивного розвитку за допомогою окремих індикаторів.

Моделі економічного зростання, характерні для минулого століття, акцентували увагу на таких аспектах, як інтенсифікація виробництва, впровадження технологічних інновацій у промисловості та надмірне використання природних ресурсів (у тому числі не поновлюваних). Такі моделі першочергово орієнтувалися на економічні вигоди та не враховували руйнівний вплив на навколишнє середовище, формуючи екологічну загрозу для майбутніх поколінь у довгостроковій перспективі.

Нові, сучасні концепції збалансованого розвитку та зростання передусім повинні бути орієнтовані на споживання меншої кількості ресурсів, знижуючи при цьому негативний вплив на довкілля.

Більшість світової наукової спільноти все частіше говорить про *концепцію інклюзивного розвитку* як про альтернативу застарілим моделям економічного управління, яка формує потенціал для подолання нерівностей та бідності з орієнтацією на екологічну безпеку.

Інклюзивний розвиток – це економічний розвиток, в рамках якого виникають рівні можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні та нематеріальні блага в суспільстві для підвищення його добробуту [12].

Інклюзивне зростання – зростання швидкими темпами, стале, широко поширене по всіх секторах економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей у доступі до ринку праці і ресурсів [10].

На нашу думку, *інклюзивний розвиток* можна розглядати як розвиток, якому притаманна багатомірність у межах середовища, сформованого державою, суспільством та бізнесом, інтеграція і взаємодія яких створює пов'язані між собою інститути, а їх діяльність орієнтована на довгострокову перспективу, забезпечення збалансованого розподілу матеріальних і нематеріальних благ між членами соціуму, враховуючи потреби майбутніх поколінь.

Орієнтуючись на основні аспекти інклюзивного розвитку, можна говорити про те, що розробка самої моделі інклюзивно-орієнтованого зростання повинна включати принаймні три основні складові: економічну, соціальну, екологічну, підґрунтям якої є тісна взаємодія і співпраця між урядом, промисловістю, соціальними та науковими колами (рис. 1).

Саме поняття інклюзивного розвитку ґрунтується на принципах демократії та спрямоване на залучення до управління соціально-економічними, політичними та бізнес-процесами представників усіх категорій суспільства, уникаючи дискримінації по статі, віку, фізіологічних і психологічних особливостях, релігійних і політичних переконаннях, мові, національному або соціальному походженню та ін., що

дозволить зменшити нерівність, розширити права та свободи, збільшити матеріальний добробут і, своєю чергою, суттєво підвищить якість життя.

Ціком законотвірним є питання визначення параметрів ефективності інклюзивного розвитку. Один із найважливіших показників розвитку економіки, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності у сфері матеріального і нематеріального виробництва залишається валовий внутрішній продукт (ВВП). Проте, індекс інклюзивного розвитку (*Inclusive Development Index – IDI*) – новий інструмент більш комплексної оцінки рівня економічного розвитку країн на відміну від ВВП (GDP) [14]. На початку 2017 р. на Всесвітньому економічному форумі в Давосі було вперше запропоновано IDI, як альтернативну систему оцінки економічного розвитку країн. Індекс заснований на 12 показниках-індикаторах, об'єднаних в три групи (табл. 1).

Необхідність введення нового індексу обґрунтована тим, що пріоритети економічної політики мають переорієнтуватися на більш ефективну протидію незахищеності та нерівності, які супроводжують технологічні зміни та глобалізацію. Сталий збалансований розвиток, науково-технічний прогрес та інновації дадуть можливість суттєво стимулювати зростання до-

Рис. 1. Пріоритетні складові інклюзивного розвитку

Джерело: розроблено на основі [5–7].

Індекс інклюзивного розвитку: групи та індикатори

№ з/п	Група	Напрямки	Показники
1	Зростання і розвиток (<i>Growth & Development</i>)	Економічного зростання та розвитку	Зростання ВВП на душу населення; рівень зайнятості (сприяє розширенню економічних можливостей людини та забезпечує фінансову стабільність сім'ї); продуктивність праці (включаючи заробітну плату та дохідність домогосподарств); очікувана тривалість здорового життя (показник якості життя)
2	Інклюзивність (<i>Inclusion</i>)	Соціальної інтеграції	Середній дохід домогосподарств; рівень бідності та нерівності (показник Джині, стандартна міжнародна міра визначення нерівності та концентрації багатства)
3	Справедливий розподіл між поколіннями і стійкість (<i>Intergenerational Equity & Sustainability</i>)	Спрямування на майбутні покоління	Рівень заощаджень (включаючи інвестиції в людський капітал); демографічне навантаження та старіння націй; державний борг; забруднення навколишнього середовища та виснаження природних ресурсів (включаючи індикатори зміни клімату)

Джерело: складено на основі [14].

ходів населення, розширити його економічні можливості, підвищити рівень захищеності та якості життя. Така переорієнтація передбачає використання нових інструментів для оцінки ефективності соціально-економічної політики на рівні країн.

У звіті про інклюзивне зростання (*The Inclusive Growth and Development Report 2018*) країни світу розділені на дві групи: країни з розвинутою економікою та країни з економікою, що розвивається, а індекс інклюзивного розвитку (IDI) дозволив розподілити країни за рейтингом на основі аналізу основних показників розвитку та їх комбінованої оцінки, а також визначити п'ятирічні тенденції зміни цих показників [14]. Якщо IDI абсолютний рейтинг (*rank*) країни ілюструє рівень (або накопичене досягнення) інклюзивного розвитку, тоді його рейтинг тенденцій (*trend rank*) надає інформацію про зміну цих показників за останні п'ять років.

Така інформація буде особливо корисною для урядів, оскільки дає змогу оцінити вплив політичних змін у середньостроковій перспективі, тобто в межах типового політичного циклу (табл. 2).

Як видно з табл. 2, серед країн, економіка яких розвивається, перше місце належить Литві, що зберігає за собою прешість впродовж двох років як за індексом інклюзивного розвитку (IDI), так і за рівнем ВВП на душу населення (GDP). До першої десятки також увійшли: Угорщина (2 місце в рейтингу за рівнем IDI), порівняно із 2017 р. у 2018 р. країна підвищила свій рейтинг на одну позицію і зберегла незначний розрив між IDI і ВВП (4 місце протягом двох років за рівнем ВВП на душу населення); Азербайджан (3 місце в рейтингу за рівнем IDI) дещо втратив позицію порівняно із 2017 р., серед країн першої десятки має

найбільший розрив, демонструючи високий рівень інклюзивного зростання, але низький ВВП (26 і 24 місце у 2018 та 2017 рр. відповідно); Хорватія – країні за рік вдалося з 23 місця в рейтингу країн за рівнем інклюзивного розвитку піднятися на 7 місце, зберігаючи при цьому високий рейтинг ВВП (6 та 7 місце у 2018 та 2017 рр. відповідно); Польща; Румунія; Уругвай; Латвія; Панама; Чилі – демонструють теж високі позиції рейтингу.

Україна у 2018 р. займає досить низьке 49-те місце за індексом інклюзивного розвитку (порівняно з 2017 р. рейтинг упав на 2 пункти) серед країн, що розвиваються, проте він вищий, ніж п'ять років тому. Різниця між GDP- та IDI-індексами у 2018 р. збільшилась і складає 6 балів (на відміну від попереднього року коли вона складала лише 3 бали). Таку ситуацію світова спільнота пов'язує з нестабільною політичною, економічною та військовою ситуацією в країні.

Продовження військових дій на сході країни суттєво гальмує соціально-економічний розвиток, знижує рівень залучення інвестицій та провадження інновацій в економіку, провокує політичні та соціальні хвилювання.

Перш за все, такі негативні коливання відображаються на найбільш незахищених і малозабезпечених верствах населення. Як наслідок, швидко збільшується диспропорційність у регіональному розвитку, соціальна та економічна нерівність суспільства, відсоток населення, яке знаходиться на межі бідності, рівень трудової міграції (особливо серед молоді), що призводить до порушення пропорції між працездатним і непрацездатним населенням (пришвидшується старіння нації) тощо.

Україна має відносно низький відсоток залежності (45,8%), але не достатньо спрямовує зусилля на

Порівняльна характеристика рейтингу окремих країн, що розвиваються, за індексом інклюзивного розвитку (IDI) та ВВП (GDP) на душу населення протягом 2017–2018 рр.

Країна	Місце в загальному рейтингу за показниками				IDI				Тенденції зміни місця в рейтингу за останні 5 років			
					Кількість балів		Зміна балів за останні 5 років (%)					
	IDI		GDP		2018	2017	2018	2017	IDI		GDP	
	2018	2017	2018	2017					2018	2017	2018	2017
Литва (Lithuania)	1	1	1	1	4,86	4,73	4,90	2,01	8	18	15	12
Угорщина (Hungary)	2	3	4	4	4,74	4,57	8,10	3,14	5	12	47	53
Азербайджан (Azerbaijan)	3	2	26	24	4,69	4,73	-2,07	-0,46	57	42	68	63
Латвія (Latvia)	4	7	5	5	4,67	4,57	8,60	3,75	2	11	19	14
Польща (Poland)	5	4	2	3	4,61	4,57	3,39	1,12	17	27	35	37
Панама (Panama)	6	8	11	13	4,54	4,52	4,80	0,99	9	31	10	4
Хорватія (Croatia)	7	23	6	7	4,48	4,28	2,89	-5,98	21	69	65	68
Уругвай (Uruguay)	8	6	8	6	4,46	4,53	1,65	4,23	37	8	45	32
Чілі (Chile)	9	10	3	2	4,44	4,46	1,76	2,07	35	17	48	40
Румунія (Romania)	10	5	15	16	4,43	4,53	4,21	5,17	12	6	21	39
Болгарія (Bulgaria)	11	18	18	20	4,41	4,37	2,91	-1,11	20	47	37	50
Росія (Russian Federation)	19	13	9	11	4,20	4,42	0,48	1,24	43	25	70	66
Молдова (Moldova)	31	34	49	50	4,00	4,08	4,69	1,43	10	1,4	23	23
Арменія (Armenia)	45	50	36	40	3,66	3,66	0,62	-1,86	42	52	28	21
Україна (Ukraine)	49	47	43	44	3,42	3,76	-6,80	-3,16	73	57	75	76

Джерело: складено на основі [14].

формування стабільного та безпечного середовища для задоволення потреб майбутніх поколінь і має одну з найвищих нерівностей добробуту серед країн, економіка яких розвивається.

У звіті також акцентовано увагу на тому, що Україна має один з найвищих рівнів нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються, але порівняно низький рівень нерівності доходів і бідності. Це підтверджується і даними інституту Credit Suisse [13], згідно з якими індекс Джині за доходами в Україні є одним із найнижчих у світі (25–30%), тоді як індекс Джині за добробутом – одним із найвищих (90,1%). Причиною такої невідповідності може бути високий рівень тінізації економіки (табл. 3).

У таких умовах доходи малого та середнього бізнесу мінімізуються, уникаючи податкового тиску, більша частина доходів населення (включаючи доходи заробітчан) теж знаходяться в тіні, як і корупційні надприбутки владної еліти. Отже, умовне розподілення багатства є нерівномірним відносно всього населення країни.

Індекс Джині (Gini index) – статистичний показник, що свідчить про ступінь розшарування суспільства країни або регіону стосовно якої-небудь ознаки,

що вивчається. Під час аналізу суспільної нерівності за показником доходів (витрат) цей економічний показник характеризує диференціацію грошових доходів населення у вигляді ступеня відхилення фактичного розподілу доходів від абсолютно рівного їхнього розподілу між жителями країни. Цей статистичний показник запропонував італійський статист і демограф Коррадо Джині у 1921 р. [19].

Варто також звернути увагу на динаміку доходів за показником Джині (GINI) – показником нерівності розподілу, що приймає значення між 0 і 1, де 0 означає абсолютну рівність (величина приймає лише одне значення), а 1 позначає повну нерівність (рис. 2).

Відповідно до даних світового банку (World Bank) в Україні спостерігається досить низька ступінь розриву між багатством і доходами, що ставить її на один щабель з країнами-лідерами, однак орієнтація лише на цей показник дає досить хибне уявлення про картину соціально-економічного розвитку в цілому [10]. До того ж, згідно з даними Credit Suisse Group, у 2018 р. Україна входить до групи країн Європи з найнижчим середнім доходом (рис. 3).

Інформаційна панель національних ключових показників ефективності за визначеними групами

Групи	Показники	Сучасні рівні		Тенденція за останні 5 років	
		2018 р.	2017 р.	2018 р.	2017 р.
Зростання і розвиток (Growth & Development)	ВВП (\$) на душу населення	2906	2824	-1,4	-0,9
	Продуктивність праці (\$)	15845	17157	-3,2	0,5
	Якість життя	64,1	64,1	1,9	1,9
	Рівень зайнятості (%)	53,9	55,0	0,0	1,1
Інклюзивність (Inclusion)	Доходи GINI (%)	26,3	25,5	-0,6	-3,0
	Рівень бідності (%)	0,5	0,1	0,3	-0,1
	Багатство GINI (%)	90,1	91,7	0,1	1,4
	Середній дохід (%)	10,2	11,4	-0,5	1,0
Справедливий розподіл між поколіннями і стійкість (Intergenerational equity & sustainability)	Рівень заощаджень (%)	1,0	-0,5	-0,7	-3,6
	ВВП у структурі зовнішнього боргу (\$)	347,0	347,0	-37,2	-37,2
	Зовнішній борг (%)	81,2	80,1	43,7	43,2
	Залежність (%)	45,8	43,3	2,6	0,6

Джерело: складено на основі [13].

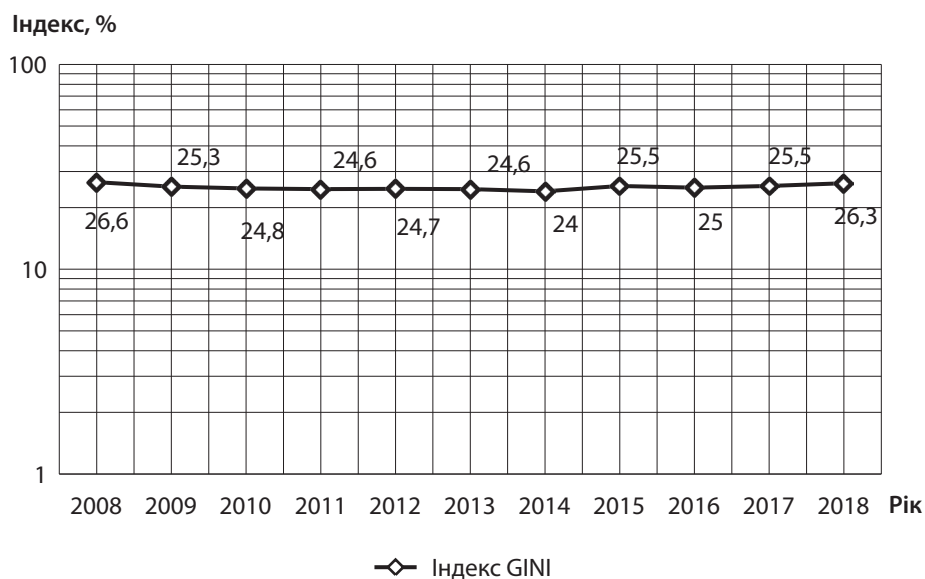

Рис. 2. Динаміка індексу в Україні GINI (%), 2008–2018 рр.

Джерело: розроблено на основі [10].

Середній рівень доходу на одного дорослого в Україні у 2019 р. становив усього 1 563 дол. США (для порівняння в Туреччині він складає 18 555 дол. США, а у Великобританії – 279 048 дол. США). Водночас середній показник по Європі – 144 903 дол. США. Фактично такі цифри дозволяють говорити про те, що одна доросла людина повинна забезпечувати свої потреби, обмежуючись доходом близько 4,3 дол. США в день. За оцінками ООН вважається, що абсолютна бідність настає, коли добові витрати людини становлять менше 5,05 доларів США. Нижче цього рівня доходу настає соціальне виключення (поняття абсо-

лютно протилежне інклюзії). Це означає, що індивід не має достатньо коштів, щоб вести прийнятний для даного суспільства стиль життя. За таких умов ми не можемо говорити про інклюзивний розвиток, швидше мова йде про абсолютний регрес.

Проте варто також відмітити і позитивні моменти. Система освіти в Україні орієнтується на інклюзивні вектори, розширюючи при цьому можливості для учнів та студентства незалежно від їх соціально-економічного рівня. Середній клас залишається досить великим, система охорони

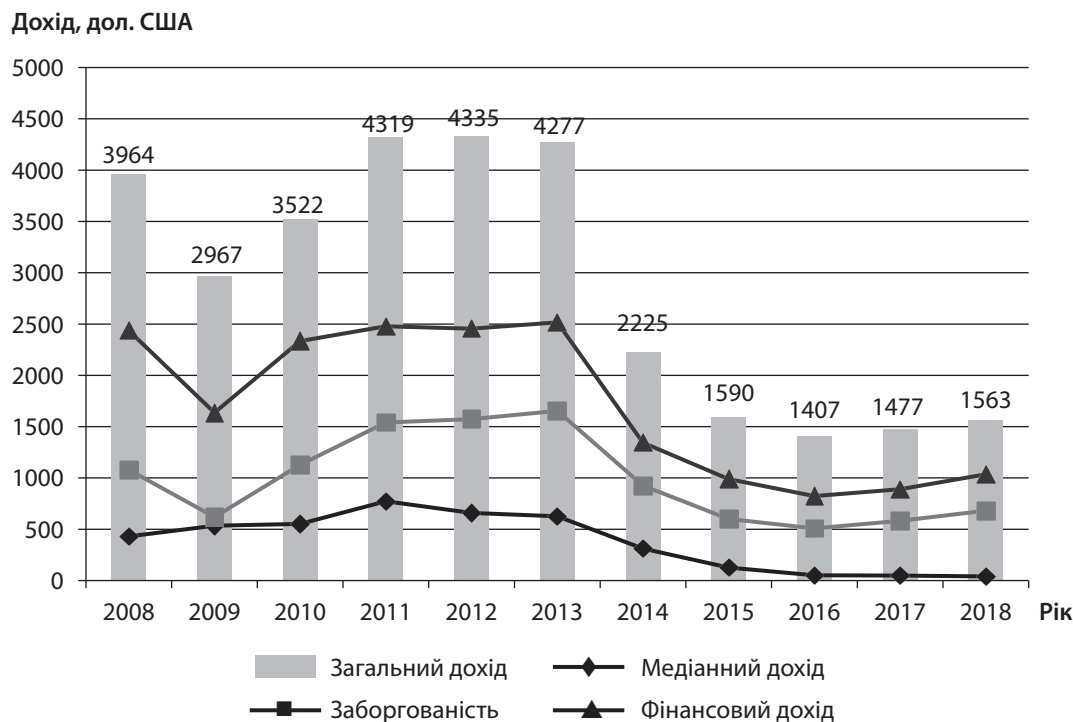

Рис. 3. Динаміка основних показників добробуту в Україні протягом 2008–2018 рр. у розрахунку на одну особу в дол. США, за даними Credit Suisse Group

Джерело: розроблено на основі [13].

здоров'я та програми, спрямовані на подолання безробіття, дозволяють Україні займати високі місця за рівнем якості життя та соціального захисту [14, р. 57].

Наведені нами дані свідчать про те, що низькі обсяги внутрішніх ресурсів вітчизняної соціально-економічної сфери потребують запровадження в Україні прогресивних світових підходів до формування нових напрямків зростання. Такі напрямки, безумовно, повинні орієнтуватися на внутрішній та зовнішній економічний потенціал та враховувати загальну тенденцію дотримання інклюзивного вектора.

Таким чином, у розрізі концепції інклюзивного розвитку пріоритетними напрямками для України можна визначити такі:

- ✦ підвищення професійної підготовки кадрів у провідних сферах;
- ✦ скорочення адміністративного та податкового навантаження на створення та функціонування нового бізнесу;
- ✦ розширення доступу до фінансових і кредитних послуг для підприємців;
- ✦ посилення уваги до проблеми боротьби з корупцією на рівні всієї країни.

ВИСНОВКИ

Отже, беручи до уваги вищезазначене, можна цілком впевнено стверджувати, що сучасний суспільно-економічний розвиток характеризується своєю нерівномірністю, а значить, вимагає нових підходів та потребує пошуку таких концепцій і моделей, які мають можливість звести до мінімуму його диспро-

порційність, враховуючи при цьому вимоги не тільки сучасних, але й майбутніх поколінь. З цієї позиції концепція інклюзивного розвитку може забезпечити реалізацію принципів стабільного та збалансованого розвитку, уникаючи при цьому таких глобальних загроз, як: кризи, пов'язані з дефіцитом ресурсів та обмежений доступ до них; збільшення соціальної нерівності та бідності; виключення окремих маргінальних груп з політичного, економічного та соціального життя суспільства; зростання безробіття; соціальні та політичні конфлікти; екологічні кризи.

Для України розробка та реалізація інклюзивно-орієнтованих програм дасть змогу стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні та зменшити відчутні нерівності розвитку, формуючи таку відкриту політику, яка передбачала б залучення всіх верств населення до участі в розподілі ресурсів і безперешкодному доступу до ринку праці, організацію безпечного бізнес-середовища та стимулювання конкурентоспроможності, розвиток освіти, охорони здоров'я та заходів щодо зменшення бідності. При цьому варто пам'ятати, що визначити рівень соціально-економічного розвитку не варто, спираючись лише на індекс інклюзивного розвитку, оскільки різні підходи та статистичні показники дають можливість оцінити ситуацію в комплексі, особливо якщо розглядати їх в синергетичній взаємодії. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Acemoglu D., Cantoni D., Johnson S., Robinson J. A. From Ancien Régime to Capitalism: The French Revolution as a

Natural Experiment. In : Natural Experiments in History. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 2007.

2. Acemoglu, D., Robinson J. A. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. New York Crown Publishing Group, 2012. 544 p.

3. Addison T., Niño-Zarazúa M. What is Inclusive Growth? / Nordic-Baltic MDB meeting. Helsinki, Finland, January 25, 2012. URL: <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/Events/PDF/UNU-WIDER%20Presentation%20What%20is%20Inclusive%20Growth.pdf>

4. Ali I., Son H. Defining and Measuring Inclusive Growth: Application to the Philippines. ERD Working Paper Series. 2007. No. 98. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28211/wp098.pdf>

5. Базилук А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. *Економіка та управління на транспорті*. 2015. Вип. 1. С. 5–12.

6. Вдовичен А. А. Макроекономічні диспропорції економіки України: сутність та особливості формування : монографія. Київ, 2017. 310 с.

7. Єрмак С. О. Дескриптивні характеристики інклюзивного зростання як інноваційного вектора соціально-економічного розвитку країни. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 8–14.

8. Затонацька Т. Г. Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2014. Вип. 1. Т. 2. С. 102–112.

9. Beddoes Z. M. For richer, for poor. *Economist*. October 13, 2012. URL: <https://www.economist.com/special-report/2012/10/13/for-richer-for-poorer>

10. The Growth Report: Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. 2008. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6507>

11. Leftwich A. Developmental States, Effective States and Poverty Reduction: The Primacy of Politics (Draft) / UNRISD Project on Poverty Reduction and Policy Regimes. 2009. P.28. New York, USA. URL: <http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/EE2D4DF653F6077BC1257A5D004C7E5E>

12. The Global Competitiveness Report 2017 – 2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

13. Global Wealth Report 2018. Credit Suisse AG Research Institute. URL: <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>

14. The Inclusive Growth and Development Report 2018. World Economic Forum. (Geneva, 2017). URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>

15. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: Перешкоди VS перспективи. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 1. С. 187–197.

16. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 3. С. 56–65.

17. Harrod R. F. An Essay in Dynamic Theory. *The Economic Journal*. 1939. Vol. 49. No. 193. P. 14–33.

18. Р. Хаусманн: економіка потребує в інклюзивному рості. URL: <https://finance.rambler.ru/economics/27815581-hausmann-ekonomika-nuzhdaetsya-v-inklyuzivnom-roste/>

19. Gini C. Measurement of Inequality of Incomes. *The Economic Journal*. 1921. Vol. 31. No. 121. P. 124–126.

REFERENCES

Acemoglu, D. et al. "From Ancien Regime to Capitalism: The French Revolution as a Natural Experiment". In Natural Experiments in History. Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 2007.

Acemoglu, D., and Robinson, J. A. *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty*. New York: Crown Publishing Group, 2012.

Addison, T., and Nino Zarazua, M. "What is Inclusive Growth?" Nordic-Baltic MDB meeting. Helsinki, Finland, January 25, 2012. <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/Events/PDF/UNU-WIDER%20Presentation%20What%20is%20Inclusive%20Growth.pdf>

Ali, I., and Son, H. "Defining and Measuring Inclusive Growth: Application to the Philippines". ERD Working Paper Series. 2007. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28211/wp098.pdf>

Bazyliuk, A. V., and Zhulyin, O. V. "Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку" [Inclusive growth as a basis for socio-economic development]. *Економіка та управління на транспорті*, no. 1 (2015): 5-12.

Beddoes, Z. M. "For richer, for poor". *Economist*. October 13, 2012. <https://www.economist.com/special-report/2012/10/13/for-richer-for-poorer>

Fedulova, L. I. "Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку" [Inclusive innovations in the system of social and economic development]. *Економіка: реалії часу*, no. 3 (2016): 56-65.

"Global Wealth Report 2018. Credit Suisse AG Research Institute". <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/research/research-institute/global-wealth-report.html>

Gini, C. "Measurement of Inequality of Incomes". *The Economic Journal*, vol. 31, no. 121 (1921): 124-126.

Harrod, R. F. "An Essay in Dynamic Theory". *The Economic Journal*, vol. 49, no. 193 (1939): 14-33.

Leftwich, A. "Developmental States, Effective States and Poverty Reduction: The Primacy of Politics (Draft)". UNRISD Project on Poverty Reduction and Policy Regimes. 2009. <http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/EE2D4DF653F6077BC1257A5D004C7E5E>

Prohniak, O. D. "Інклюзивні розвиток України: Перешкоди VS перспективи" [Inclusive development of Ukraine: obstacles to VS perspectives]. *Економічний вісник Донбасу*, no. 1 (2018): 187-197.

"R. Khausmann: ekonomika nuzhdaetsya v inklyuzivnom roste" [R. Hausmann: the economy needs inclusive growth]. <https://finance.rambler.ru/economics/27815581-hausmann-ekonomika-nuzhdaetsya-v-inklyuzivnom-roste/>

"The Global Competitiveness Report 2017 - 2018". <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

"The Growth Report: Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development. 2008". <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/6507>

"The Inclusive Growth and Development Report 2018. World Economic Forum. (Geneva, 2017)". <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>

Vdovichen, A. A. *Макроекономічні диспропорції економіки України: сутність та особливості формування* [Macroeconomic imbalances in the Ukrainian economy: the essence and peculiarities of formation]. Kyiv, 2017.

Yermak, S. O. "Deskryptivni kharakterystyky inklyuzivnoho zrostannia yak innovatsiinoho vektora sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy" [Descriptive features of inclusive growth as an innovative vector of socio-economic development of the country]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2017): 8-14.

Zatonatska, T. H. "Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи" [Financial support for inclusive growth and poverty reduction in Ukraine: existing practice and perspectives]. *Теоретичні та прикладні питання економіки*, vol. 2, no. 1 (2014): 102-112.